

Med mellemrum stilles der i NA spørgsmål ved, hvad arkitekturforskning er. Nummer 4/2002 har temaet Arkitekturforskningens landskaber og signalerer forskellige positioner i øjeblikkets arkitekturforskning. Spydspidspraktik er en ny kategori, men empiriske undersøgelser er eksempelvis også repræsenteret.

NA nr. 1–2/2000 havde temaet forskningsmetodik og indkredsede forskellige metoder som anvendes i arkitekturforskningen. Nummeret byggede på et forsker-uddannelses-kursus over emnet Praktisk forskningsmetodik. Her omtales metoder til historiske undersøgelser, casestudier, typologiske undersøgelser, kvantitative metoder etc. Alle sammen metoder, der ikke er specifikke for arkitekturforskning, men som også anvendes i samfundsvidenskaberne. I det samme nummer havde Steen Gromark et indlæg, hvor han indkredser arkitekturforskningen som et forskningsfelt der omhandler to forskellige aspekter ved arkitekturen: det arkitektoniske koncept og processen, hvor den virtuelle arkitektur bliver til realitet. Disse to aspekter rejser forskellige forsknings-områder, der betoner henholdsvis det kunstneriske og det praktiske aspekt i arkitekturen.

I 1990 var der et nummer af NA, der omhandlede kunstnerisk udviklingsarbejde og forholdet mellem forskning og praksis (3/1990), og artiklerne omhandlede først og fremmest forskningens betydning for grunduddannelsen.

I dette nummer vil vi atter sætte fokus på kunstnerisk udviklingsarbejde, men denne gang i forhold til forskeruddannelserne. De fem debatindlæg i temaet er skrevet fra forskellige positioner i forskningens verden. Morten Kyndrup og Thomas Schødt Rasmussen repræsenterer den humanistiske, akademiske vinkel og arbejder med forskeruddannelse. Katja Grillner og Lars-Henrik Ståhl er arkitekter og står bag et nyt tværinstitutionelt initiativ for praksisbaseret forskning. Halina Dunin-Woyseth er også arkitekt og arbejder med forskeruddannelse af arkitekter og kunstnere, mens Åsa Harvard er kunstner og deltager i tværvideenskabelige forskningsprojeter.

Arkitektuddannelsen i sig selv er en professionsuddannelse, der sigter på at kandidaterne skal ud og praktisere som arkitekter, men det er også en kunstnerisk uddannelse, der skal uddanne til at skabe arkitektur. Underviserne skal forske, og forudsætningen for at gøre karriere i uddannelses-systemet er en forskeruddannelse. Det rejser spørgsmålet om forholdet mellem forskning og praksis, men i stedet for at spørge, hvad forskningen kan tilbyde uddannelsen og praksis, vil vi vende spørgsmålet om og spørge, om arkitektonisk praksis i form af kunstnerisk udviklingsarbejde kan være en forsknings-praksis der opfylder det universitære systems betingelser til forskning og forskeruddannelse.

Blandt bøgerne, der anmeldes i dette nummer, skal nævnes Henrik Karlssons bog *Handslag, famntag, klapp eller kys?* Forfatteren har undersøgt argumentationen for og imod en kunstnerisk forskeruddannelse i Sverige og når frem til at foreslå at der skal kunne opnås to forskellige grader. Den

ene bør være en rent kunstnerisk grad, som han foreslår benævnt Doctor of Music (Teater, Fotografi...) Det overlades til de kunstneriske uddannelser at definere kravene til at opnå graden. Den anden grad baseres på forskeruddannelse, der svarer til en traditionel PhD. Den bør orienteres mod udviklingen af tværfaglige emner, der er relateret til kreative, formative og tolkende processer i kunst, evt. ud fra eget arbejde. Men artefakter eller praksis skal ikke være del af afhandlingen. Det er erhvervelsen af den traditionelle Ph.d. grad, der er til diskussion i arkitekturforskningen. HK's konklusion stemmer ikke overens med praksis ved arkitektskolerne. Der er utvivlsomt eksempler fra alle de nordiske lande på at Ph.d. grader er tildelt på "afhandlinger", som har bestået af artefakter samt en skriftlig afhandling, og bedømmelsen har forholdt sig til begge elementer. Men det er også sandsynligt at bedømmelsen i sådanne tilfælde har været omstridt.

Der er stærke og vidt forskellige interesser i spil i denne diskussion. Indlægene i dette nummer argumenterer ikke ud fra de samme præmisser, så det er ikke så let at gøre status over debatten og trække fronter op. Redaktionen afstår derfor fra at kommentere dem konkret, men måske kan det hjælpe lidt på overblikket at ridse op, hvor begreberne glider på grund af de underliggende politiske eller faglige dagsordner. Helt grundlæggende kan man undre sig over, hvad der er sket med betegnelsen 'kunstnerisk udviklingsarbejde'. I Danmark blev den vel oprindeligt indført for at kunne godskrive aktiviteter på de kunstneriske uddannelsesinstitutioner, der ikke kunne vurderes og evalueres som forskning på universiteterne og andre forskningsinstitutioner, men havde en anden faglig værdi. Her skulle udviklingsarbejdet være alternativ til at indfri den almindelige, målbare forskningsforpligtigelse. Nu er den almen holdning tilsyneladende lige omvendt, at det netop skal være forskning, 'alternativ forskning', kunne man fristes til at sige. Begrebet 'research equivalent' må rumme samme betydning, idet det er noget, der kan godskrives, men ikke er identisk med forskning, men ækvivalent.

Dagsordnen bag denne glidning er naturligvis politisk, idet der er et blindt krav om, at alle aktiviteter skal kunne måles og evalueres. Alle højere læreranstalter skal kunne måles på forskning. Det har også været en god udfordring for arkitektskolerne, der i modsætning til andre kunsthøjskoler har haft forskningsprojekter i forvejen og derfor kunne synes at have lettere ved at lave en forskeruddannelse. Men spørgsmålet er nu efter en første fase, om det har været i skolernes egen interesse at lade forskning være altings mål? Man kan undre sig over, at den indførte ordning ikke skal evalueres her efter en vis indkøring, når evalueringsdillen ellers styrer alle initiativer.

Begreberne skrider i forskeruddannelsesdebatten. Særligt når talen falder på forventningerne om, at projekterne kan forene kunst og videnskab. Grænseoverskridelsen er et vigtigt ideal i både kunsten og videnskaben, men det kan ikke gøres til et almindeligt princip. En ordning kan naturligvis lægge op til, at der måske opstår en frugtbar udveksling mellem kunst og videnskab hos nye forskere. At skabe denne dialog i forskellige sammenhænge er i det

hele taget en væsentlig vision og kan være uvurderligt, når det lykkes. Men det henter stadig værdien i at være indsatser for henholdsvis kunst og videnskab, dvs. på forskellige præmisser. Et tilsvarende ideal er, at en person kan gøre en indsats indenfor såvel det kunstneriske som det videnskabelige felt og forene dem i sit arbejde. Det kan ordningerne også skabe god mulighed for, men når indsatserne har værdi, skal de stadig kunne legitimeres henholdsvis som kunst og videnskab. Udfordringen er stor, og de fleste må nøjes med at indfri dele af det og så stå inde for det. Man kan ikke bygge en ordening på det, der kun lykkes i bedste fald, når kriterier og regler skal gælde hver gang.

Det grænseoverskridende arbejde i feltet mellem kunst og videnskab er en frugtbar udfordring, men derfor er det også et spændingsfelt, der ikke bare kan omdøbes til en selvstændig mellemting. Man kan godt prøve sig frem med betegnelser som eksempelvis 'kunstnerisk forskning', men man skal være meget opmærksom på, at hvis det så skal forstås i modsætning til 'videnskabelig forskning', er det nonsens. Kunst har målet i sig selv, mens forskning skal måles på videnskabelige resultater.

Måske kunne man undgå det besværlige begreb kunst og tale om praksisbaseret forskning i stedet, men det løser ikke problemet, for kravet er stadig at definere og legitimere sig i forhold til videnskaberne. Opgøret med kunstneridentiteten er en anden diskussion, der ikke er nødvendig at inddrage, for den bidrager også til at sløre sagen.

Adolf Loos formulerede sit ideal for arkitekten, som 'en murer, der har lært latin.' Det kan vi måske stadig bruge som billede på den store udfordring i både at beherske en praksis og samtidig tænke og formulere sig i et abstrakt sprog, hvor begreberne er værktøj til en saglig fundering af viden. Enhver erkendelse skal underbygges, og derfor er det en vigtig del af opgaven for enhver forskning at legitimere sig selv. Selv de mest etablerede vidensfelter skal kunne legitimere sig. Og de skal endda både sikre gyldigheden principielt og forklare relevansen samfundsmæssigt. Forklaring hører til vidensproduktion.

Arkitekturforskningen har en privilegeret position, hvor den kan sammenligne sig med både naturvidenskab, samfundsvidenskab og humaniora og derfor kan vælge mellem deres forskellige modeller for at legitimere viden. Naturvidenskabens synes at have et givet, håndterligt objekt, men strenge kriterier, hvor humaniora hver gang skal forme og forklare sit objekt. Hvis arkitekturforskningen vil navigere mellem dem og udnytte mulighederne, må den imidlertid gennemtænke begge måder for legitimering og ikke lade sig gribe i at undvige kravene med en zigzagkurs. Så må man hellere finde pejlemærker i den gangbare arkitekturforskning, der er indenfor teknologi, arkitekturteori og arkitekturhistorie, og underbygge en praksisbaseret forskning teoretisk.

Når det gælder evalueringer og vurderinger af afhandlinger og anden forskningsaktivitet, har det hidtil været humanister, der er blevet inddraget. Og dem har man ofte fundet besværlige. Det er da også muligt at vælge andre fagfolk, men så bliver det en anden legitimering, der kræves i stedet. Selvom der tegner sig nye paradigmer indenfor naturvidenskab og humaniora, der måske skaber mere forståelse for en kobling af kunst, praksis og videnskab, vil det ikke ændre kravene til legitimering. Arkitekturforskere må fortsætte en ligeværdig dialog med de omgivende fag, hvor man ikke kun henter uforpligtende inspiration, men må forklare sig for hinanden. Alle andre forskere må også legitimere sig igen og igen, når de åbner nye vidensfelter.

Redaktionen har til dette tema søgt både debatindlæg og mere videnskabelige artikler som illustration på frugtbart udviklingsarbejde. Det er et vanskeligt felt, så der er en glidende overgang, hvor vi har valgt blot at dele bidragene op i debatindlæg og projekter til illustration af temaet. De fem eksempler på doktorandprojekter fra Norge har Halina Dunin-Woyseth indsamlet i forlængelsen af sin artikel.

Chris Thurlbournes illustrationer skal til gengæld ikke forstås som illustrationer i samme forstand. Han betegner dem som 'undersøgelser', og så kan vi selv drage erkendelserne.

Pia Bille og Anders V. Munch

